

Hilafete bakýp

Perþembe, 04 Mart 2010

Dün takvimler hilafetin ilga edilipinin üzerinden 86 yýl getiðini gösteriyordu. Bu yazýmýz (Hasan Aktaþ çevirisiyle Yönelip Yayýnlarý'ndan 1998 yýlýnda 1920'lerde Türkiye – Hilafetin Ýlgasý- adýyla okuyucuya sunulmuþ olan) Ýngiliz tarihçi Arnold Tynbee'nin Survey of International Affairs 1925 adlý eserinden yazarýn hilafete bakýþýna, bu unvanýn Osmanlý'daki iþlevine, Batý'daki hilafeti yanlýp anlamlandırma nedenine ve son olarak da Hindistan Müslümanlarýnýn halifeye ve Anadolu'daki yeni duruma bakýþlarını ortaya koymaya çalyþacaðýz.

Yazar Ýslam'da hilafetin konumuna dair þunlarý söylemekte: Bir din vazetmek için yola çýkan Muhammed (s) arýzi olarak bir devlet kurmak durumunda kaldý. Onun inþa ettiði yeni topluluk olan Müslüman ümmeti hem dini, hem de siyasi bir birlikti. Binaenaleyh hicretten sonra iki asýr zarfýnda Kur'an'dan ve Peygamber'in sünnetinden çýkarýlan ve bilahare dört hukuk ekolünün farklı yorumlarý halinde berraklaþan Þariat'ta ya da Sünni Ýslam Hukuku'nda dini ile siyaset, manevi ile maddi, semavi-uhrevi ile dünyevi ve ruhi ile cismani arasýnda bir ayýrým ortaya çýkmýyordu. Halbuki bu ayýrým Batý düþüncesinde son derece barizdir. Batýlýlar baþka medeniyetlerin düþüncesini ele alýrken istem dýþý bir þekilde kategorilerini iþin içine sokuyorlardý. Eserde 1774'teki Küçük Kaynarca Rus-Türk barýþ antlaþmasý görüþmeleriyle baþlayýp 1876'da II. Abdülhamit'in Osmanlý tahtýna çýkmasýna sona eren yüzyýl zarfýnda Osmanlý Hilafetinin unvandan ibaret bir makam olmaktan uzaklaþtýðý ve ilk kez milletler arasý olaylarda aktif bir faktör haline geldiði belirtilmekte. Bu deðiþme üç yeni geliþmenin neticesiydi: 1. Müslüman nüfusun Batýlý hükümetlerin hakimiyetine geme. Hýzly bir düþüþe gemiþ bulunan Osmanlý Ýmparatorluðu'nun teþkil ettiði kararsýz bir istidat durumu dýþýnda belli bir ehemmiyeti haiz hakim ve müstakil bütün Sünni Güçler'in inkýrazý ve yerlerini sömürge imparatorluklarýnýn alması (Bu ikinci geliþmenin en bariz örneði, kýsa bir anarþi döneminden sonra büyük bir Müslüman nüfusun Moðol idaresinde Ýngiliz hakimiyetine getiðini Hindistan'dýr). 3. Ýslam âleminde yeni bir dayanýþma ruhunun ve bu ruhu pratik bir þekilde ifade etmek için yeni bir arzunun doðması. Bu sonuncu geliþme diðer iki geliþmeye karþı tabii ve gerçekten neredeyse kaçýnılmaz bir reaksiyondur. Birbiriyle baðlantýly bu üç geliþmenin bir neticesi olarak Hilafet'e ilgi canlandý ve aynı zamanda da asýrlardýr isminden baþka her þeyiyle atýl bulunan bir makamýn karakterine iliþkin bir düþünce karýþýklyðý ortaya çýkarak karýþýklyk, Hilafet'in tarihinin ve teorisinin yeterli bilgiden mahrum bulunan Batýlý gözlemcilerce yanlýp yorumlanması yüzünden ortaya çýkýyordu. Bu gözlemciler doðru anlayamadýklarý Ýslami bir müessese ile aþina olduklarý Batýlý bir müessese arasýnda yanlýp bir benzerlik kuruyor ve Hilafeti Papalýkla bir tutuyorlardý. Onu Batýlý anlamda manevi bir makam olarak tarif ediyorlardý. Oysa bu Ýslam düþüncesine oldukça yabancý bir soyutlama idi. Kitapta Hindistanlý Müslümanlarýn Anadolu'da iþgal altýnda olduðu dönemlerde verdikleri maddi ve manevi desteðe sýkça deðinilmektedir. Yazara göre, Hindistan Müslümanlarý Türk milliyetçilerinin uđur ve savaþtýklarý davayý yanlýp anladýlar. Onlarý, Ýslam'ýn Halifesi'nin, gayr-ý Müslimlerin elinde zelil eyleyen bir esaretten kurtarmak için savaþan sadýk hizmetkarlarý olarak idealize ediyorlardý. Hindistan Müslümanlarý ile Türk milliyetçilerinin bakýþ açýlarý arasýnda bir çeliþki vardý. Türkler ferdi olarak kendi ruhlarýnýn dünyevi kurtuluþu için savaþýyorlardý. Onlar, enerjilerini bu asli hedefe teksif edebilmek için açýkça Hindistan Müslümanlarýnýn Osman Halifesi'nin nüfuz bölgelerini asli çekirdeði olarak gördüðü Mukaddes Behirleri de içine alan Arap eyaleti üzerindeki haklarýndan vazgeçtiler. Ayrýca onlar, Sultan-Halife'nin dünyevi iktidarýný ikame etmek için savaþmaktan çok uzaktýlar. Görüldüðü gibi Toynbee malumatý yorumu bol, nitelikli bir eser kaleme almýþ. Eserin tamamýný okumak hilafetin ilgasýnýn yapandýðý dönemi anlamaya çalyþan okurun ufkunu geliþtirecek nitelikte. 04 Mart 2010 (Memleket Gazetesi)